

1951 CENEVRE SÖZLEŞMESİ – DERS 14

METİN ÇORABATIR

Sözleşme 7 bölüm, 46 maddeden oluşuyor. 7. bölümün başlığı: nihai hükümler yedinci bölümün altında dokuz madde bulunuyor. Bu maddeler, sözleşmeye taraf olma yöntemleri, yürürlüğe giriş, revizyon, uygulama coğrafyası gibi sözleşmenin uygulanışıyla ilgili hükümleri içeriyor.

Bu hükümler, uygulama ile ilgili taraf devletler arasındaki ilişkileri ve taraf devletlerle Birleşmiş Milletler arasındaki ilişkileri düzenlediğinden hayati öneme sahip. Bu nedenle bu 14. dersimizde 38; 39; 40; 41, 42 ve 43 maddeleri ele alacağız. 44 ve 46 arasındaki maddeleri de bir sonraki derste inceleyeceğiz.

VII. Bölüm: Nihai Hükümler

38. Madde: Anlaşmazlıkların Çözümü

“Bu Sözleşme’nin Tarafları arasında, Sözleşme’nin yorumu veya uygulanması hakkında ortaya çıkan ve diğer yollardan halledilmemiş olan uyuşmazlıklar, uyuşmazlığın taraflarından birinin talebi üzerine uluslararası Adalet Divanı’na sevk edilebilir.”

Bu konuda hiçbir ülke mahkemeye başvurmadı.

Ülkeler tek ya da topluca protesto edebilirler. Burada siyasi nedenler rol oynayabiliyor.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin uygulanması açısından davalara bakabiliyor (3. Madde: hiç kimse işkenceye, gayriinsani yahut haysiyet kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulamaz.).

39. Madde: İmzalama, Onaylama ve Taraf Olma

- 1. Bu Sözleşme, Cenevre’de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzaya açılacaktır ve daha sonra Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri’nce muhafaza edilecektir. Birleşmiş Milletler Avrupa Ofisi’nde 28 Temmuz’undan 31 Ağustos 1951 tarihine kadar ve ardından, Birleşmiş Milletler Örgüt Merkezi’nde 17 Eylül 1951’den 31 Aralık 1952 ye kadar tekrar imzaya açık bulundurulacaktır.**
- 2. Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Örgütü’ne üye bütün Devletler ile mülteciler ve vatansızların statüleri hakkındaki diplomatik konferansa davet edilen üye olmayan diğer herhangi bir devletin veya Genel Kurul tarafından imzalamaya davet olunan her devletin imzasına açık tutulacaktır. Sözleşme onaylanacaktır ve onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri’ne muhafaza için gönderilecektir.**
- 3. İşbu maddenin 2. fıkrasında işaret edilen Devletler, 28 Temmuz 1951 tarihinden itibaren Sözleşme’ye taraf olabileceklerdir. Taraf olmak, taraf olma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri’nce kayıtlara geçirilmesiyle başlayacaktır.**

Sözleşmeye 146 ülke taraftır. Türkiye, 24 Ağustos 1951’de imzaladı ve 30 Mart 1962’de taraf oldu.

40. Madde: Uygulama Alanı İlanı

- 1. Herhangi bir Devlet, imzaladığı, onayladığı veya taraf olduğu anda, işbu Sözleşme’nin, uluslararası alanda sorumlu bulunduğu bütün topraklarda ya da bu toprakların herhangi bir bölümünde uygulanacağını ilan edebilir. Böyle bir ilan, Sözleşme’nin söz konusu Devlet için yürürlüğe girdiği tarihte geçerli olacaktır.**

2. Bu tür bir bölge belirlemesi, söz konusu tarihten sonraki herhangi bir tarihte, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne yapılacak bir duyuru ile gerçekleştirilecektir ve duyurunun, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne ulaştırıldığı gününden itibaren veya sözleşme, bu Devlet için yürürlüğe daha ileri bir tarihte giriyorsa, o tarihte uygulamaya geçecektir.
3. Bu Sözleşme'nin imzalandığı, onaylandığı veya ona taraf olduğu tarihte uygulanacak bölgelerin dışında tutulan topraklar açısından, ilgili her Devlet, bu toprakların da uygulama bölgesinin içine alınması için, bu bölgelerin yönetimlerinin, Anayasal nedenlerle öngörülen onaylarının alınması koşuluyla, gereken adımları atma imkanlarını araştıracaktır.

41. Madde: Federal Yükümlülükler

Üniter olmayan veya Federal bir Devlet hakkında aşağıdaki hükümler uygulanacaktır:

(a) Bu Sözleşme'nin, Federal bir yasama organının yasama yetkisi alanına giren maddeleriyle ilgili olarak, Federal Hükümet'in üstlendiği yükümlülükler, Federal olmayan devletlerinki ile aynı olacaktır.

(b) Bu Sözleşme'nin, Federasyonun anayasal sistemine göre, yasamayla ilgili adımlar atmak zorunluluğu bulunmayan eyaletlerin, Federasyonu oluşturan devletlerin veya kantonların yasama yetkileri alanına giren maddeleriyle ilgili olarak Federal Hükümet, bu tür maddeleri, mümkün olan en kısa zamanda, eyaletlerin, Federasyonu oluşturan devletlerin veya kantonların ilgili makamlarına olumlu bir yorumla beraber bildirecektir.

(c) Bu Sözleşme'ye Taraf Federal bir Devlet, bir başka Taraf Devlet'in, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri kanalıyla kendisine iletilecek talebi

üzerine, Sözleşme'nin herhangi bir hükmü hakkında, Federasyon'da ve federasyonu oluşturan birimlerde geçerli yasal mevzuat ve uygulamaya ait, söz konusu hükmün, yasal veya diğer yollarla ne oranda geçerli olduğunu gösteren bir açıklama yapacaktır.

Federal devletler için hükümler taşıyor.

B paragrafı: Federal hükümet, federal devletin anayasal sisteminin parçası olan ve yasal bir düzenleme yapmak zorunluluğu olmayan birimleri en kısa zamanda, olumlu bir yorumla bilgilendirmek durumunda.

C paragrafı: Federal devletin, istek üzerine, belli bir madde hakkında federal ya da onu oluşturan birimlerdeki uygulama hakkında bilgi sağlayacak.

42. Madde: Çekinceler (Rezervler)

- 1. Her Devlet, imzalama, onaylama veya taraf olma sırasında, Sözleşme'nin 1, 3, 4, 16 (1), 33, 36- 46. (Dahil) maddeleri dışındaki maddeler hakkında çekince koyabilir.**
- 2. Bu maddenin 1. fıkrası çerçevesinde çekince koyan her Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne göndereceği bir duyuru ile söz konusu çekinceyi her zaman geri alabilir.**

Çekince ile coğrafi kısıtlamayı karıştırmamız gerekiyor.

Çekince konamayacak maddeler:

- Tanım yapılan 1. madde,
- Ayrımcılık yasağı konusundaki 2. madde,
- Din özgürlüğü ile ilgili 4. madde,
- Adalete erişimle ilgili 16. madde (nin 1. fıkrası),
- Geri gönderme yasağı konusundaki 33. madde,

- Ulusal mevzuatla ilgili bilgilendirme ile ilgili 35. Madde,
- Uygulama ve devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen 36. ila 46. Maddeler arası (BM ile Taraf Devletler arasındaki ilişkileri kapsayan hükümler)
ve
- Cenevre sözleşmesinin imzalanmasından sonra yürürlükten kalkacak olan önceki düzenleme ve sözleşmelerle ilgili 37. Madde
- Bunlara ilaveten bugün ele almaya başladığımız nihai maddeler.

Bu maddelerin dışında kalan temel haklarla ilgili diğer maddeler, çekince konularak taraf ülkenin yükümlülüğünün dışında bırakılabilir ya da değişikliğe uğrayabilir.

Ancak BMMYK Yürütme Komitesi, koruma gündemi kararlarında, ülkelere, eğer taraf olurken çekince koydularsa, bu çekinceleri kaldırmaları çağrısında bulundu. Aynı şekilde sözleşmeye coğrafi kısıtlamayla taraf olan ülkelere de bu kısıtlamayı kaldırmaları çağrısında bulunuldu.

Taraf olma sırasında taraf ülkeler deklarasyonlar ekleyebilir veya çekince koyabilir.

Türkiye coğrafi kısıtlamayı sürdürüyor. Madagaskar, Kongo ve Malta coğrafi kısıtlama uygulayan ülkeler.

Türkiye'nin Deklarasyonu:

“Türk Hükümeti “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar” ifadesini bu olayların başlangıcı olarak kabul eder. Çünkü Bulgaristan’da Türk azınlığa karşı uygulanan baskılar 1 Ocak 1951’den önce başladı ve devam ediyor. Bu baskılar nedeniyle Bulgaristan’ı terk etmek zorunda kalan ama Türkiye’ye giremeyenlerin bir başta taraf ülkeye, 1 Ocak 1951 sonrasında da mülteci olarak girebilmeleri sağlanmalıdır.

Türkiye onay sırasında çekincelerini belirtecektir.

Bu sözleşmedeki hiçbir madde mültecilere, Türk vatandaşlarından daha geniş haklar tanımaz.

Madde 1, A'daki 1926 ve 1928 düzenlemelerine Türkiye taraf değildi ve Türkiye için geçerli olmayacaktır. 1. madde C paragrafında, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından tekrar yararlanırsa ve gönüllü olarak bu korumanın altına yeniden girerse ifadelerinde; bu durum sadece söz konusu kişinin isteğine değil söz konusu ülkenin de rızasına bağlıdır."

En çok çekinde konan madde, sığınma ülkesinde yasal olarak kalan mültecilere ücretli çalışma hakkı konusunda, en imtiyazlı yabancılarla aynı hakların tanınmasını öngören 17 madde oldu.

Bunun yanı sıra mültecilerin devlet okullarına kayıt hakları, sosyal güvenlikten yararlanma, serbest dolaşım hakları gibi hakların uygulamasında da isteksizlikler sürüyor.

43. Madde: Yürürlüğe Giriş

- 1. Bu Sözleşme, altıncı onay veya taraf olma belgesinin kayıt tarihini takip eden doksanıncı gün yürürlüğe girecektir.**
- 2. Sözleşme, altıncı onay veya taraf olma belgesinin kayıt tarihinden sonra onaylayan veya taraf olan devletlerden her biri hakkında, bu devletin onay veya taraf olma belgesinin kayıt tarihini takip eden doksanıncı gün yürürlüğe girer.**

Türkiye 28 Temmuz 1951 imzalandı. 22 Nisan 1954'te yürürlüğe girdi.

Sözleşme, BMMYK'ya mültecilerin haklarını uygulamaları konusunda bir denetleme görevi vermedi. Devletler uygulamadan sorumlu. Buna karşılık BMMYK'nın tüm dünyada bu konuda çok önemli bir rolü bulunuyor.

BMMYK'nın standart koyma çabaları referans olarak kabul ediliyor. BMMYK ülkeleri sınırları açma konusunda ikna edebiliyor. Dar imkanlara sahip ülkelerle anlaşarak kimi koruma fonksiyonlarını üstleniyor.

